

ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТВАРИННИЦТВА

Д. Бідна, К. Надточий, студенти, *diead1315@gmail.com, katerinanadtocij003@gmail.com*
Науковий керівник – асистент Люта І.М.
Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджено сучасний стан та тенденції розвитку основних галузей тваринництва в Україні. Висвітлені проблеми інвестиційного забезпечення підприємств України, які гальмують розвиток інноваційної діяльності в молочному скотарстві та знайдено шляхи їх вирішення. З'ясовані основні завдання інноваційно-орієнтованого розвитку скотарства та свинарства, які задовольняють потреби населення, підвищують рівень національної продовольчої та економічної безпеки, виступають потенційним джерелом наповнення регіональних та національного бюджетів. Розглянуто та проаналізовано птахівництво як найбільш скоростиглу галузь з найкоротшим відтворювальним циклом, що займається розведенням, вирощуванням, утриманням та годівлею птиці.

Ключові слова: скотарство, свинарство, птахівництво, ефективність, інноваційно-інвестиційний розвиток, сільськогосподарські підприємства, інноваційні технології.

Постановка проблеми. Галузь тваринництва становить значну частку сфери матеріального виробництва АПК та відіграє одну з основних ролей розвитку національного господарства країни. Основним завданням галузі тваринництва є забезпечення виробництва продукції в обсягах, що забезпечують національну безпеку держави й задовольняють потреби населення країни у споживанні продуктів харчування тваринного походження на рівні встановлених раціональних норм харчування [20].

Сучасний розвиток будь-якого підприємства, галузі, країни неможливий без впровадження та використання інновацій та техніко-технологічних рішень, оскільки рівень активізації останніх визначають загальний рівень конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках. Адже всеохоплююче впровадження інновацій сприяє підвищенню продуктивності праці, економії різних видів ресурсів, скороченню витрат та зниженню собівартості аграрнопродовольчої продукції, нарощуванню обсягів і підвищенню ефективності сільськогосподарського виробництва, що впливає на залучення інвестицій [19].

Інновація – це результат системної діяльності, завдяки якому удосконалюються якісні і кількісні показники, підвищується продуктивність праці, економії ресурсів, скорочуються витрати на собівартість продукції, збільшення обсягів і нарощення ефективності.

Нині основним викликом світових інноваційно-технологічних процесів є розвиток сільського господарства, який спрямований на динамічність агровиробництва за рахунок використання передових технологій, безпечність деяких з них досі не досліджена детально. Тому зазначені процеси можуть супроводжуватися виникненням різних ризиків, наприклад: негативний вплив на здоров'я населення країни як через продукти споживання, так і на

територіях, де вирощується продукція; занедбання природних ресурсів, особливо, ґрунтів та підземних вод через інтенсифікацію сільськогосподарської, агропродовольчої діяльності та неконтрольоване використання у процесі виробництва недостатньо перевірених інноваційних технологій [5]. Це, у свою чергу, впливатиме на економічну стабільність держави, рівень доходів підприємств, зниження попиту населення на продукцію у зв'язку зі включенням до її собівартості додаткових витрат тощо. Відтак важливо розробити нормативи впровадження та ефективний механізм використання інноваційних технологій з метою отримання економічного та соціального ефекту [18].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Науково-теоретичні, методичні і практичні питання функціонування та інноваційного розвитку молочно-м'ясного скотарства, птахівництва та інших підгалузей тваринництва, зміцнення їхньої конкурентоспроможності та прибутковості, забезпечення населення продуктами харчування, продовольчої безпеки держави вивчалися у наукових працях вітчизняних вчених: В. Андрійчука, П. Березівського, О. Бородіної, П. Гайдуцького, О. Дація, С. Дусановського, М. Маліка, І. Месель-Веселяка, М. Місюка, Й. Петровича, П. Пуцентейла, П. Саблука, І. Свиноуса, О. Скидана, І. Топіхи, О. Шпичака, О. Шубравської, І. Яціва та інших [6].

Вагомий внесок у дослідження проблем інноваційного розвитку галузей тваринництва здійснили наступні вчені: Г. М. Седіло, Ю. Бабанова, Т. Дорошенко, В. Федоренко, Ю. Яковець та багато інших.

Однак, наукова аргументація зазначеної проблеми потребує комплексного вивчення, оскільки окремі питання, які стосуються виявлення впливу різного роду чинників на відродження і інфраструктурне забезпечення інноваційного розвитку тваринництва, впровадження інноваційних технологій, модернізацію виробничих процесів, збільшення обсягів виробництва тваринницької продукції, вимагають постійного моніторингу і детального системного аналізу [7].

Постановка завдання. Не дивлячись на велику кількість досліджень та досягнень в даному напрямку, питання щодо підвищення ефективності галузі тваринництва залишаються досі актуальними для сільськогосподарських підприємств України. Це пов'язано з неспроможністю українських позицій конкурувати на європейському ринку та з низькою ефективністю скотарства.

Надзвичайної актуальності набуває пошук таких інноваційних рішень, які б забезпечили підвищення ефективності функціонування аграрної сфери в умовах обмеженості та збіднення природних ресурсів. Нині постійне впровадження новітніх розробок є запорукою сталого розвитку сільського господарства [19].

Мета статті: висвітлення основних способів та методів інноваційного розвитку галузей тваринництва в Україні.

Результати досліджень. Глобалізація, яка стала однією з визначальних характеристик світової економіки, поставила перед урядом проблему пошуку нових форм і методів адаптації інноваційно-інвестиційного розвитку виробництва продукції тваринництва до сучасних вимог [11].

Сучасний стан аграрної галузі обумовлюється глобальним впливом технологічної модернізації, яка не завжди є доцільною і не відповідає дійсним потребам та можливостям сільськогосподарських виробників. Тому Україна, прагнучи дотримуватися основних принципів агроінноваційного розвитку, має враховувати особливості й можливості вітчизняного сільськогосподарського виробництва та необхідність впровадження технологічної безпеки, перевірки наявних і впроваджуваних технологій [17].

На сучасному етапі розвитку економіки України, на нашу думку, пріоритетним напрямком повинна бути активізація інноваційно-інвестиційної діяльності. Якщо інвестиційний розвиток передбачає використання раніше розроблених передових технологій, то інноваційний розвиток передбачає певний технологічний монополізм, впровадження останніх передових науково-технічних розробок [16, 19].

Сільське господарство України, незважаючи на нестабільність інноваційної активності, намагається інтегрувати передові науково-технічні розробки й адаптувати їх у власне виробництво.

Скотарство – найбільша галузь тваринництва, яка спеціалізується на розведенні великої рогатої худоби. Це одна зі стратегічних сільськогосподарських галузей України, що визначає продовольчу безпеку держави, якість харчування населення та має високий експортний потенціал. У зв'язку зі стрімким зростанням населення планети зрозумілим стає збільшення попиту на продукти харчування, зокрема на молочну продукцію. Таким чином, молочне скотарство сьогодні є досить перспективним та інвестиційно привабливим видом діяльності [1].

В останні роки в Україні ситуація в молочній галузі нестабільна, а її ефективність низька – спостерігається скорочення поголів'я корів, що призводить до зниження валового виробництва молока, незважаючи на поступове підвищення продуктивності корів. Така ситуація є одним із підтверджень зменшення зацікавленості у веденні такого господарства [2].

Існує також проблема з упровадженням інновацій у молочне скотарство, насамперед пов'язана з недостатнім інвестуванням галузі як з боку держави, так і з боку приватних інвесторів.

Оскільки сьогодні в галузі молочного скотарства України спостерігається низька ефективність, доцільним є діагностування і пошук шляхів поліпшення виробництва молока. Така ситуація ще раз обґрунтовує зменшення зацікавленості виробників молока у веденні такого бізнесу, особливо тепер, коли склалася складна політична і економічна ситуація в Україні. Ця галузь сільського господарства потребує нагальної реорганізації задля утримання конкурентоспроможних позицій на європейському ринку [3, 8].

Інновації у молочному скотарстві повинні бути спрямовані перш за все на збільшення продуктивності і розширення відтворення поголів'я молочної худоби; використання кращих світових і вітчизняних генетичних ресурсів; корінну модернізацію виробництва кормів, технології утримання тварин; технології доїння із залученням провідних технічних розробок; профілактики

або впровадження ефективних і відносно недорогих схем лікування хвороб [12, 21].

Більшість підприємств України не можуть конкурувати на європейському ринку через слабе інноваційно-інвестиційне забезпечення. Найбільш значущими перешкодами, які гальмують розвиток інноваційної діяльності в молочному скотарстві, є:

- слабка науково-дослідницька база, невідповідність підприємств до освоєння новітніх розробок, дефіцит інформації про нові технології і ринки збуту;

- дефіцит власних коштів та високі економічні ризики і тривалі терміни окупності інноваційних проектів;

- низька платоспроможність більшості агровиробників;

- неможливість впровадити інноваційні розробки в застарілу матеріально-технічну базу;

- обмежені можливості колективного скотарства внаслідок приватизації земель;

- відособленість молоковиробників від підприємств, які випускають науково-технічну продукцію, і від провайдерів, які здійснюють її реалізацію;

- відсутність прозорого ринку інноваційних розробок, а також суттєве відставання молочної галузі з освоєнням інновацій [4, 9, 14].

Таким чином, необхідно реорганізувати галузь молочного скотарства. За нинішніх умов доцільно використати закордонний досвід інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств, взявши за основу такі напрями розвитку:

- 1) раціональне й ефективне використання кормів і покращення їх якості;

- 2) впровадження енергозберігаючих та інтенсивних технологій;

- 3) модернізація, технічне переозброєння та автоматизація процесу виробництва молока;

- 4) створення інтелектуальних ферм, де об'єднуються процеси годівлі та доїння корів і управління тваринницьким господарством.

Отже, вихід на вищий рівень галузі молочного скотарства можливий лише за умови підвищення інтенсифікації молочного скотарства, раціонального використання ресурсного потенціалу галузі, поліпшення генетичного потенціалу стада, застосування інтенсивних технологій виробництва молока, спрямованих на збільшення виробництва конкурентоспроможної продукції, в тому числі за рахунок підвищення якісних характеристик молока [10, 21].

Друга за масштабами галузь тваринництва – свинарство. Ефективний розвиток підприємств даної галузі, збільшення обсягів виробництва свинини за рахунок таких притаманних свинарству виробничих особливостей, як скоростиглість приплоду та здатність давати високі добові прирости на відгодівлі, гарантує не тільки задоволення населення у фізіологічних потребах червоного м'яса, підвищення рівня національної продовольчої та економічної

безпеки, а й виступає потенційним джерелом наповнення регіональних та національного бюджетів.

Інноваційно-орієнтований розвиток свинарства являє собою багатоплановий та динамічний процес, який охоплює економічне зростання в галузі на основі запровадження інновацій, що відображає структурні зрушення в економіці виробництва, продуктивності праці й якості життя сільського населення. Саме від ступеня залучення свинарства в інноваційний процес визначальною мірою залежатиме його ефективність. Отже, необхідно інтенсивно впроваджувати нові ресурсозберігаючі технології не тільки в основне виробництво, а також у допоміжні та обслуговуючі сфери. Нині інноваційний розвиток свинарства – єдиний шлях забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних виробників свинини, задоволення потреб суспільства у високоякісних продуктах її переробки [16].

Провідним напрямом подолання негативних та кризових явищ у вітчизняному свинарстві має стати розробка та реалізація інноваційної стратегії розвитку галузі, яка ґрунтується на теорії конкурентних переваг, моделюванні еволюційного розвитку та економічного зростання за умови створення сприятливого інноваційно-інвестиційного мікро- та макроклімату підприємств галузі свинарства [13, 15].

Слід зазначити, що виробництво свинини на інноваційній основі охоплює багато сторін функціональної діяльності потужних механізованих ферм і комплексів, а саме: організацію виробництва кормів та годівлі тварин; ведення племінної роботи; організацію відтворення поголів'я; механізацію й автоматизацію трудомістких процесів; поліпшення умов утримання тварин відповідно до ветеринарно-санітарних вимог; раціональну організацію праці й відпочинку працівників галузі тощо.

Щоб бути конкурентоспроможними в сучасних умовах, необхідно інтенсифікувати виробництво, переорієнтувати товаровиробників на використання, передусім, якісних чинників економічного зростання [5].

Розвиток інноваційно-орієнтованого свинарства має бути спрямований на розв'язання таких завдань:

1. використання передового вітчизняного і зарубіжного досвіду у розвитку галузі;
2. розвиток селекційно-племінної роботи;
3. залучення в галузь вітчизняних та зарубіжних інвестицій;
4. забезпечення підприємств висококваліфікованими кадрами;
5. інтенсивне впровадження нових ресурсозберігаючих технологій не тільки в основне виробництво, а й у допоміжні та обслуговуючі сфери.

Сучасні вітчизняні вчені-економісти в своїх працях наголошують, що ефективний розвиток вітчизняного свинарства залежить від рівня доходів потенційних споживачів свинини, обсягу та структури імпорту м'яса, створення відповідної матеріально-технічної та кормової бази підприємств, якості тваринного генофонду та ін. [11].

Україна вже входить до світової десятки країн з виробництва м'яса птиці та експорту цієї продукції, а також знаходиться в трійці країн за рівнем споживання яйця на душу населення. При тому ми експортуємо яйце в 48 країн.

Птахівництво – найбільш скоростигла галузь з найкоротшим відтворувальним циклом, що займається розведенням, вирощуванням, утриманням, годівлею птиці. Галузь досить ефективно реагує на розвиток інтенсифікації виробництва, і належить до числа галузей, які мають можливість здійснювати розширене відтворення за рахунок впровадження прогресивних технологій, застосування інновацій і випуску конкурентоспроможної продукції [18].

Індустріалізація у птахівництві фактично неможлива без інновацій і науково-технічного прогресу в цій галузі. На даний час у птахівництві триває процес, який спрямований на підвищення ефективності галузі з метою забезпечення якісною продукцією внутрішнього ринку і створення передумов для виходу на зовнішні ринки. Основною умовою цього процесу є інновації [8, 13].

У птахівництві обмеження впровадження інновацій щодо нових видів виробництва продукції птахівництва полягає у неможливості виробництва принципово нових продуктів. Однак, зміни у даній галузі можуть зосереджуватись на врахуванні запитів ринкового середовища, асортименті товарної продукції, покращенні якості продукції. Важливим обмежувальним фактором кардинальних інноваційних змін відносно технології виробництва є масштаб виробництва.

Структура інноваційного потенціалу птахопідприємства має такий вигляд: інноваційний потенціал в основних і оборотних засобах, інтелектуальний потенціал, маркетингові ресурси, управлінсько-інфраструктурні ресурси та трудові ресурси. Інтернет ресурс

Інноваційні напрями підвищення ефективності галузі птахівництва дають змогу поліпшити життєвий рівень населення; зміцнити фінансовий стан підприємств і розширити їх можливості щодо подальшого розвитку інноваційної діяльності, вирішити соціальні проблеми сільських територій, сприяти збереженню й оздоровленню навколишнього природного середовища [6].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Для того, щоб забезпечити у найближчій перспективі високо інтенсивний розвиток молочного і м'ясного скотарства, свинарства та птахівництва необхідно модернізувати тваринницькі приміщення, оновити ресурсну базу тваринницьких підприємств, підвищити їхню конкурентоспроможність на внутрішньому ринку. Реалізація такого роду заходів забезпечить стабільність існування і розвитку тваринництва та прибутковість виробництва тваринницької продукції.

Список використаних джерел

1. Аніченкова О. В. Інвестиційна привабливість галузі свинарства / Аніченкова В. О. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuu.gov.ua/portal/natural/Vnulp/Menegment/2009_647/02.

2. Арич М. І. Порівняльний аналіз динаміки та структури фінансовоекономічних результатів підприємств молочної промисловості України. *Бізнесінформ*. 2014. № 2. С.181-185.
3. Булавка О.Г., Якуба К.І., Дієсперов В.С. Розвиток сільських територій // Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / за ред. Лупенко Ю.О., Месель-Веселяка В.Я. К.: ННЦ «ІАЕ», 2012. 182 с. (С. 100-106).
4. Білінська В. Сучасні інноваційні технології в сільському господарстві: основна характеристика та перспективи впровадження. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2015. Вип. 7. С. 74-80.
5. Волошук К. Б., Лісевич Н. А. Особливості інноваційно-інвестиційного розвитку виробництва продукції тваринництва агропромисловими підприємствами. *Інноваційна економіка*. 2019. №3. С. 12-17.
6. Вороніна І. О. Інноваційні аспекти розвитку молочного скотарства в Україні *Національний університет харчових технологій*. 2016. С. 83-86.
7. Гурська І. С. Стан і перспективи розвитку галузей тваринництва на сільськогосподарських підприємствах тернопільської області. *Економічний простір*. 2016. №107. С. 92-98.
8. Даций О.І., Кузнецов О.О. Розвиток інновацій у птахівництві. *Економіка АПК*. 2004. № 1. С. 89-93.
9. Діхтяр В. Розвиток молокопродуктивного під комплексу. *Агронерспектива*. 2012. № 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fermerplus.com/main/animalhusbandry/582-rozvitok-molokoproduktivnogo-pdkompleksu.html>.
10. Задорожній А. А., Туринський В. М. Тенденції розвитку племінного птахівництва. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/chem_biolSp/2012_2/12aazrpp.
11. Інноваційні трансформації аграрного сектора економіки : [монографія] / [О. В. Шубравська, Л. В. Молдован, Б. Й. Пасхавер та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук О. В. Шубравської ; НАН України, Ін-т екон. та прогноз. К., 2012. 496 с.
12. Касіян Р. Л. Економічна ефективність виробництва молока і напрями її підвищення. *Продуктивність агропромислового виробництва. Економічні науки*. 2013. Вип. 23. С.78-85.
13. Лаврук О. В. Відродження тваринництва та його роль у розвитку аграрних підприємств. *Агросвіт*. 2018. № 17. С. 36-41.
14. Литовченко М. В. Молочна промисловість України: стан та перспективи розвитку. *Агросвіт*. 2015. № 8. С. 30-34.
15. Лупенко Ю. О. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року. К.: ІАЕ, 2012. 182 с.
16. Мазуренко О. В. Розвиток інноваційно-орієнтованого свинарства: концептуальний підхід. *Економіка АПК*. 2015. №4. С. 71-76.

17. Молочне скотарство – українська «нафта». *Агробізнес сьогодні*. 2012. №6 (229). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://agro-business.com.ua/component/content/article/956.html?ed=58>.
18. Обліково-аналітичне і організаційно-правове забезпечення діяльності аграрних підприємств: монографія / За ред. Р.Ф. Бруханського, М.К. Пархомця, П.Р. Пуцентейла. Тернопіль: Крок, 2015. 300с.
19. Пархомець М.К., Уніят Л.М. Доходи галузей тваринництва та шляхи їх збільшення у аграрних підприємствах регіону. *Вісник ТНЕУ*. Науковий журнал №1. 2014. С. 49-62.
20. Радько В. І. Тенденції розвитку виробництва молока в Україні. *Економіка АПК*. 2010. № 11. С. 24-29.
21. Яців І.Б. Конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств: Монографія. Львів: Український бестселер, 2013. 427с.

D. Bidna, K. Nadtochiy. INNOVATIVE ASPECTS OF LIVESTOCK DEVELOPMENT

The article examines the current state and trends in the main industries of animal husbandry in Ukraine. The problems of investment support of Ukrainian enterprises that inhibit the development of innovative activities in dairy farming are highlighted and ways to solve them are found. The main tasks of innovation-oriented development of livestock and pig breeding, which meet the needs of the population, increase the level of national food and economic security, act as a potential source of filling regional and national budgets. Poultry farming is considered and analyzed as the fastest growing industry with the shortest reproductive cycle, engaged in breeding, rearing, keeping and feeding poultry.

Key words: cattle breeding, pig breeding, poultry farming, efficiency, innovation and investment development, agricultural enterprises, innovative technologies.